

בלבבי ארבע יסודות

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבעת היסודות

המה, שיסודם וגופם מהופך הוא להמיר טוב ברע ורע בטוב, לעשות בדבר הנברא לטוב כל מיני רע ובדבר הנברא בשביל רע להשתמש בו לטוב..."

יעקב: אני רואה כאן שהוא מביא את הדברים כיסודות פשוטים, כאילו הם כתובים כבר ברמב"ם עצמו...

צבי: כמו שאמרנו, דברי ר' חיים ויטאל שימשו לדורות הבאים כיסודי תורת האגדה, ואי"ז פלא שהדברים מובאים בהרבה מאוד מקומות בלי להביאם "בשם אומרים", כי כבר נתקבלו כ"יסודות" המובנים מאליהם. וכמו שאני תמיד אומר, אף אחד כבר לא מכיר טובה לנח על שהוא המציא את הגלגל...

עוד מקור חשוב בתורת החסידות הוא בליקוטי מוהר"ן (ח"א, ד, ו), וז"ל:

"כי זה ידוע, שכל המדות רעות ותולדותיהן נמשכין מארבעה יסודות, מארבע מרות, כמובא במשנת חסידים: 'עצבות ותולדותיהן נמשכין מדומם', 'תאוות רעות ותולדותיהן נמשכין מצומח', 'דברים בטלים ותולדותיהן נמשכין מחי'. 'גאוה ותולדותיהן נמשכין ממדבר'. ומי שרוצה לילך בדרך הקדש, צריך לשבר כל המדות רעות...". כאן הוא מביא את אותם הדברים רק מ"כלי שני", שהרי ספר "משנת חסידים" הוא קיצור תורת האריז"ל ע"פ כתיב ר' חיים ויטאל, והמשנת חסידים מביא את תוכן דברי ר' חיים ויטאל על ארבעת היסודות של המידות ממה שכתב שערי קדושה.

ואפשר להאריך עוד ועוד, הן מספרי החסידות הראשונים והן מספרי החסידות לאורך כל הדורות, אבל נראה לי שכבר קיבלנו תמונה כללית...

[המשך בס"ד שבוע הבא...]

על ארבעת היסודות. אך אני רוצה להביא דווקא קטע אחד שבו הוא לא מציין לדברי ר' חיים ויטאל, אלא מביא את תוכן הדברים בנוסח משלו, וז"ל בפרשת האזינו על הפסוק "כי דור תהפוכות המה":

"הנה ידוע שגוף האדם הוא נברא מארבע יסודות שהם אש, רוח, מים, עפר, כמ"ש ברמב"ם ז"ל פ"ד מה' יסודי התורה הלכה א' וב', וכל אחד משמש בפעולתו. מאש כח המתלהב ובוזע, מרוח כח הזירוז, ממים כח המתאווה, מעפר כח' העצלות. והכל ניתן באדם שהמה יהיו תמכי אורייתא לעבוד בהן עבודת ה', כח המתלהב והזירוז למצות ה' הצריכין זירוז ולעשותן באהבה ותשוקה בחיות בוערות, כח המתאווה לחמוד בחשק לבו תמיד כל ירפה, כח העצלות הוא למנוע על ידו מעשות רע בהתעצלות מופלג שלא ימהר לדבר רע.

והנה שומרי התורה והמצווה הנה הוא שומר את נפשו וגופו שכל יסוד ויסוד שבו ישתמש כאשר היתה כוונת הבריאה בו לקיים התורה בהן ולא, כי האלקים עשה את האדם ישר, וכל הנברא לכבודו ברא. ואולם עוזבי התורה מהפכין את הטוב לרע, שמזרזין עצמם בלבת אש בזירוז אחד זירוז בכח המתלהב והזירוז לעבירה ולכל הדברים אשר לא תעשינה, ומהפכין את הרע לטוב שמתעצלין בעצלות כבד ומופלג בבא דבר מצוה לידם, כי העצלות נברא בשביל הרע להתעצל בו והוא מהפכו לטוב למנוע עצמו בקיום מצותיו בהתעצלותו. והנה לפניך שהמה במזגם ומדתם המגונות מהפכין המדה ממה שמדד בהם הבורא ית' להיות כל מדה נכונה לעבודתו ית' לטוב בית ישראל, ואפשר ע"ז רמזה התורה ואמרה לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע וגו', ולזה יאמר הכתוב כי דור תהפוכות

רקע: שבוע שעבר המשיכו החברים ללמוד על עוד כמה מקורות מספרי החסידות הראשונים, כמו התניא והנועם אלימלך, שהשתמשו במבט "ארבעת היסודות" על עבודת המידות...

יעקב: אני לא יודע אם עדיין צריכים לשמוע עוד מקורות או שזה כבר מספיק...

גרשון: מה אני יכול להגיד, אני אוהב מקורות... בוא נשמע עוד קצת...

צבי: אנחנו עדיין אוחזים בדורות הראשונים של החסידות... ואלו הם דברי ר' ברוך מקוסוב, תלמיד תלמידו של הבעש"ט, בספרו "עמוד עבודה" (דרוש המחשבה אות לד):

"הנה ידוע שכל כללות הטבע נמשך מן הד' יסודות, כי יסוד האש הוא חם ויבש וקל, ורוח הוא חם ולח וקל, ומים הם קר ולח וכבד, ועפר הוא קר ויבש וכבד. והד' מרות שבאדם נמשכים מהם, כי מרה ירוקה הוא מיסוד אש שממנו נמשך הזריזות והכעס והחימה, ולכן נקרא בשם חימה מלשון חמימות וכדכתיב כי יחם לבבו, ומרה שחורה מיסוד העפר שממנו נמשך העצלות והכבידות, ומיסוד הרוח נמשך ההבל והקול והדיבור..."

יש כאן דבר מיוחד, כי אי"ז רק ציטוט מדברי ר' חיים ויטאל, אלא רואים שהוא השתמש ב"מבט ארבעת היסודות" וביאר את הדברים מזוית אחרת. כאן אנחנו לומדים שהכעס שייך לחום שבאש, ושמהעפר מגיע הכבידות, ומהרוח ה"הבל"..." ועיי"ש בהמשך דבריו שהאריך בעניין השימוש במבט ארבעת היסודות בכדי לאזן כל מידה ע"י הפכו, ואולי נביא את דבריו בהמשך... גם בספר "באר מים חיים", שהיה ג"כ מהדור השני לתלמידי הבעש"ט, מביא בהרבה מקומות את דברי ר' חיים ויטאל

שאלות שנשלחו למערכת לימוד חומש

שאלה:

יש לי סדר כל שבוע ללמוד פרשת השבוע עם רש"י. אך, יש לי קושי מסוים בזה שקשה לי לדעת מה בדיוק המטרה שלי בלימוד הזה. למשל, כשאני לומד הלכה, אני יודע שאני מחפש לדעת מה הדין, אבל מה אמור להיות המטרה שלי בלימוד החומש? האם אפשר להיעזר בשיטת ארבעת היסודות בכדי להבין מה בדיוק אמור להיות הגישה שלי ללימוד החומש?

תשובה:

מי שמסתכל על ספרי רבותינו השונים שנכתבו על התורה, יווכח להדיא שלא היה לכולם אותה שיטה איך לגשת ללימוד החומש. יש ספרים על דרך הפשט, הרמז, הדרוש, והסוד, וכן יש כל מיני דרכים ושיטות שונות בנוגע ללימוד החומש. וכמובן, השורש הפנימי לכל חילוקי הדרכים והשיטות האלו נובע מחלקו השונה של כל אחד מרבותינו בתורה, הנחלק גם הוא לפי החלוקה היסודית של ארבעת היסודות.

וכיון שכן, ננסה לסדר כאן ארבע דרכים יסודיות של רבותינו איך לגשת ללימוד החומש [נתמקד כאן בעיקר לחלקי ה"אגדה" שבחומש], במקביל לארבעת היסודות:

במקביל ליסוד העפר, יש דרך שאפשר לקרוא לה "דרך המוסר". יסוד ה"מוסר" הוא כח של הגבלה, שהוא כח של יסוד העפר, וכמו שכתוב "שמתי חול גבול לים" (ירמיה ה, כב). ועיקר כח המוסר הוא ע"י שכר ועונש, הממחיש את החשבון האמיתי של "הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה" (אבות ב, א). ועל דרך הפשט, רוב סיפורי התורה באו בכדי להמחיש את המסר הזה, ומראים את מעשיהם הטובים של הצדיקים ותוצאותיהם הטובות, ואת מעשיהם הרעים של הרשעים ותוצאותיהם הרעות. ואלו הם דבריו הידועים של הרמב"ן בתחילת התורה, וז"ל, "כי התחילה התורה ב"פְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים" וסיפור כל עניין היצירה עד בריאת אדם, ושהמשילו במעשה ידי וכל שת תחת רגליו, וגן עדן-שהוא מבחר המקומות הנבראים בעולם הזה-נעשה מכון לשבתו, עד שגירש אותו בחטאו משם. ואנשי דור המבול, בחטאם גורשו מן העולם כולו, והצדיק בהם לבדו נמלט, הוא ובניו. וזרעם, חטאם גרם להם להפיצם במקומות ולזרותם בארצות, ותפשו להם המקומות למשפחותם בגוייהם כפי שנזדמן להם. אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא, שיאבד ממקומו ויבוא גוי אחר לרשת את ארצו, כי כן הוא משפט האלקים בארץ מעולם." וא"כ, המטרה של הלימוד בדרך הזה הוא להבין בכל פרט מהסיפור, מהי הנקודה הטובה שכוונת התורה לעודד לנו לקנות, ומהי הנקודה הרעה שכוונת התורה ללמד לנו להתרחק ממנה.

כנגד יסוד המים, יש דרך נוספת של רבותינו בלימוד החומש, שאפשר לקרוא לה "דרך האגדה". המילה "אגדה" עניינו "סיפור", ומצינו בחז"ל להדיא שכח האגדה נמשלת למים בכך שמושכת ליבו של האדם אחריה, וכדברי הגמ' חגיגה יד. "וכל משען מים, אלו בעלי אגדה שמושכין לבו של אדם כמים". המשיכה הזו היא דוגמת תנועת המים, שהם תמיד נמשכים ונגררים בדרך "ממילא", לא כמו הרוח והאש שזזים בכח עצמן, ולא כמו העפר שרק זז ע"י כח מסויים שמזיז אותו.

בדרך הלימוד הזה, עיקר מטרת הלימוד אינו לחדש חידושים שכליים, אלא לתאר לעצמו את הסיפור עם כל פרטיה, ולנסות לצייר את הדברים ולהחיות אותם כאילו קרו לו. אולם, אע"פ שאין עיקר המטרה לחדש חידושים, באמת ע"י ההתבוננות הזו האדם פתאום שם לב להרבה מאוד פרטים שעד אז הוא לא שם לב אליהם. למשל, אם האדם מנסה לצייר לעצמו איך הרגיש נח בכניסתו לתיבה, הוא יכול להתחיל לחשוב - האם נח ידע כמה זמן ייארך המבול? וכן ע"ז הדרך. [כמובן, צריכים להבין שכל

מה שאנחנו מציינים לעצמינו זה רק בכדי להחיות את הדברים לפי השגתנו ולפי מדריגתנו, וודאי שאין לנו השגה באמיתות מדריגת הדורות הראשונים. אולם, אם הקב"ה כתב את הסיפורים האלו בתורה, זאת אומרת שהם שייכים וקשורים גם לכל אחד ואחד להתחבר אליהם לפי מדריגתו ומקומו, וללמוד מהם את מה שהם באו ללמד לו לפי חלקו, ועי' ספר בלכבי משכן אבנה ח"א אותיות סט-עא]. והתכלית של הלימוד הזה הוא שהאדם יבוא להזדהות עם כל הצדיקים שבתורה ועם מעשיהם, ולהיפך עם הרשעים, ושישאב מהם כח להמשיך בדרכם הטובה בעבודתו שלו וכפי חלקו שלו.

כנגד יסוד הרוח מצינו דרך נוספת של הרבה מרבותינו בעלי המוסר, שהעמיקו בפרטי סיפורי התורה ללמוד מהם הבנות דקות ועדינות בתהליכי הנפש ובדרכי העבודה. [הדרך הזו מקבילה ליסוד הרוח, כי יסוד הרוח נחשב הכי דק ועדין מבין כל היסודות]. בכל סיפור מסיפורי התורה אנחנו לומדים על המידות הטובות של האבות והצדיקים, וכן על המידות הרעות של הרשעים, וכל פעם אפשר ללמוד לא רק מהי עצם המידה, אלא גם להבין את דקות ועדינות דרכיה, ואיך עדינות זו היתה שורש תהליך ותנועת מעשיהם, וזה מקביל ליסוד הרוח שעניינו תנועה. [בין היתר, מצויה דרך זו בספר חכמה ומוסר של האלטר מקעלס, וכן ב"ביאורים" בדעת תורה של ר' ירוחם].

כחלק מדרך זו, יש לנסות ללמוד ולהבין מתוך סיפורי התורה ומתוך דברי רבותינו איזה כח בנפשינו מסמל כל איש מאישי התורה. למשל, ידוע כי מידת אברהם היא חסד [חסד לאברהם] (מכאן, ז, כ) ואהבת ה' [אברהם אוהב] (ישעיה מא, ח), וא"כ נוכל ללמוד מכל חיי אברהם אבינו את דקות דרכי החסד ואהבת ה', ואיך שזה כולל גם שליחת הגר וישמעאל ועקידת יצחק. וכן יעקב אבינו מידתו מידת האמת, וא"כ יש לנו ללמוד איך שכל רמאות עם עשוי [זיעקבני זה פעמיים] ולבן [אחיו אני ברמאות] היו ג"כ חלק ממידת האמת שלו. ועד"ז לנסות תמיד להבין בכל סיפור מהי ה"סוגיה" שבה היא עוסקת, ולנסות ללמוד את דקויותיה משם. [המשלים שנקטנו הם משלים יותר פשוטים, אבל עיקר הכרת הדקויות האלו מגיע כשהאדם עצמו עובד על מידה מסויימת, ואז ע"י לימודו על אותו מידה, בצירוף עם מה שהוא עצמו חווה ע"י עבודתו, הוא בא להכיר את עומק דברי התורה וביאורי רבותינו על אותו עניין].

כנגד יסוד האש, המסמל כח של ביטול, יש דרך בלימוד החומש לראות איך התורה מגלה לנו את אפסיות כח האדם וייחוד כח ה', ואיך שמתקיים בכל פרט ופרט "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". למשל, התורה מלמדת ומדגישה שגם הצדיקים הגדולים כמו אבותינו הקדושים ומשה רבינו לא היו מושלמים לגמרי, וכן שגם רשעים גדולים לפעמים יצא מהם משהו טוב, בכדי להראות כי השלימות והכח האמיתי הם רק שלו ית', וכל נברא בעולם נמדד ערכו רק כפי איך שהוא מגלה את כבוד השי"ת בעולם.

וכבר האריך הרמח"ל בספר דעת תבונות להסביר כי תכלית כל הנבראים היא לגלות ייחוד ה', ולהראות שכל מה שהיה נראה ככח עצמי, לא היה כלום חוץ מלבוש לכח ה', וזה נכון הן לכוחות הטוב והן לכוחות הרע. וכמו שכל זה יתגלה לעתיד לבוא בסוף הבריאה, כן זה מתגלה כבר עכשיו בתורה. ולמשל, רואים להדיא בפרשת מכירת יוסף איך שהאחים ניסו להיפטר מיוסף ולמכור אותו לעבד, ויוסף התחנן אליהם שירחמו עליו ולא שמעו לו, אבל לבסוף, "אלוקים חשבה לטובה". וכמו שאמר יוסף לאחיו, "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלוקים", וזה מגלה איך שכל מה שהיה נראה כל הזמן למראית העין שהיה החלטת השבטים ופעולת כוחם, באמת היה רק תכנון ההשגחה העליונה. [דרך כזה יש בספר "יוסף לקח" על מגילת אסתר, שמאריך להסביר על כל פסוק וכל פרט שבמגילה איך שהוא מוסיף בהבנת עוצמת הנס וגילוי ההשגחה פרטית שבנס פורים]. במהלך הזה, התכלית של הלימוד הוא לנסות לראות מתוך כל סיפור, עוד פעם ועוד פעם ומעוד זית ועוד זית, איך שכל הבריאה כולה מראה לנו שאין עוד מלבדו ורק לו ית' הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו.

שבעים כוחות הנפש לגר"א - אש

אש (ב)

תפיסת נפש תחתונה ותפיסת נפש עליונה

בתמצית עד השתא, יש שתי כוחות במהלך שנקרא נפש.

כל תפיסת הנפש, מצד תפיסת נפש התחתונה מכריח מקום. יש מקום מצד העפר, ויש מקום מצד אש: חללות, אשה, אם, בבחינת בית קיבול של המקום (לא עצם המקום). מצד כך, הנפש נמצאת למטה ממקום ומזמן. אבל מצד נפש עליונה, הנפש נמצאת למעלה מזמן וממקום.

לידת יצחק התחתון ולידת יצחק העליון

'שרה לא היה לה בית הולד' - אז היא לא יכולה להוליד. על זה נאמר בעומק: 'הוציאו מחללו של עולם'.

בהגדרה פשוטה, מעיקרא שרה לא היה לה בית וולד, אין לה בית קיבול כדי להוליד את הולד, והקב"ה עשה לה בית ולד כדי שיהיה לא בית קיבול להוליד. אבל לא זה עומק ההגדרה של הנס. אלא, 'הוציאו מחללו של עולם' - עדיין שרה אין לה בית ולד, אין לה בית קיבול כדי ללדת, והיא לא מולידה מכח בית קיבול, אלא היא מולידה מכח 'הוציאו מחללו של עולם'.

משם התגלה היסוד אש של יצחק, שנקרא קרבן אשה ריחוח לה' עולה תמימה - לא מצד האש של חלל, לא ממקום של חללות, אלא מצד האש של הוציאו מחללו של עולם.

בודאי באבחנה פשוטה, מקום החללות שלה הפך להיות בית קיבול, כי נשתנה שמה של שרי לשרה, נעשה לה בית קיבול ולכן היא יכולה להוליד את יצחק. יצחק התחתון נולד מהאש התחתונה, שנקראת בית קיבול, חלל, אש של חללות, מה"א תחתונה של שרה. זה סוד אות ה' שיש לה פתח למעלה לחזור למעלה כמו שאומרים חז"ל וזה סוד החלל של הבעל תשובה, סוד הבחירה, ששורשו בכח החללות של אש, כח האש לחלל דבר.

אבל בעומק, מצד התפיסה הפנימית, יצחק לא נולד ממקום של חללות. 'שרי אינו מולידה, שרה מולידה' - זה רק בכדי שיצחק נולד בתוך העפר.

זה העומק של 'אפרו של יצחק צברו על גבי מזבח'. הרי יצחק לא נעקד, א"כ מהו אפרו של יצחק? זה אפר האיל במקום יצחק ונקרא אפרו של יצחק. אבל בעומק הגדרת הדבר, עקידת יצחק - זה ההעלאה של יסוד האש למעלה מהחללות. מדוע יצחק נעקד? כי צריך להחזיר את הלידה התחתונה מכח שרה מולידה, למקום של שרי אינה מולידה. ומצד כך, פרח נשמתה. כי מכח העקידה, חזרה משרה לשרי. מעיקרא היא נקראת שרי ואחר כך היא נקראת שרה, ומכח העקידה, אז היא חוזרת להיות שרי, אז פרח נשמתה.

עולם קטן - שורש הנפש בחללות, ולמעלה מכך - שורש הנפש בלמעלה מחללות

בלשון רבותינו, האדם נקרא 'עולם קטן'. בודאי כפשוטו האדם קטן ביחס להעולם. אבל עומק הדבר, כי הסדר הוא עש"ן, אז הנפשה הוא צמצום של המקום, ובדקות יותר, כי כל האפשרות של קיום לנפש הוא מצד חלל של מקום. והנפש מתקיים רק מכח חללות של מקום. לכן האדם נקרא 'עולם קטן', כי הוא מונח בחלל שבמקום, ולא בעצם המקום.

אבל בסוד שהנפש למעלה מזמן וממקום, בסוד 'ישראל מקדש את הזמנים', זה המציאות הפנימית של הנפש שהוא למעלה

מחללות - שם האדם לא נקרא 'עולם קטן', אלא האדם הוא למעלה מהעולם. ברור ופשוט שמצד 'הוציאו מחללו של עולם' - האדם לא נקרא עולם קטן. אפילו בבחינת התגלות של המקום שנקרא אם, גם טבע העובר נמצא במקום של במעי אמו, אפילו שם יש בחינה של ג' חדשים הוכר עובר, המקום התרחב כפי גודל הולד. זה גילוי מסוימת של נפש למעלה מן המקום.

יש אבחנה של מקום שנתפס כארץ, עפר. שורש המקום באם, כאשר עובר במעי אמו. וגם שם מתגלה שהכלי של הנקבה מתרחב לפי ההתפשטות של העובר. והשורש הגמור לזה הוא בנפש שלמעלה מן המקום.

תפיסת עולם - שלשה, לעומת תפיסת הוא מקומו של עולם - תפיסת אחד

בלשון אחרת, יש אבחנה של שלשה מצד תפיסת עולם שהוא תפיסת אמ"ש, ויש אבחנה של אחד, מצד 'מקומו של עולם', לפני ההתחלוקת של שלש.

'מקומו של עולם' - כוונת הדבר, רק מצד הנבראים, כל דבר בבריאה צריך מקום, כלומר, חללות - אבל מצד ה'מקומו של עולם', אין התחלוקות של המקום לשלש. התפיסה שלנו שכל דבר צריך מקום - זה רק מצד תפיסת הנבראים שכל מקום נבנה על גבי חלל. אבל מצד מקומו של עולם - כמו שאומר הנפשה"ח בשער א', רק מצינו היה צמצום, אבל מצינו ית' לא היה צמצום. מצינו יש שלש, אמ"ש, ואז יש שלשה כוחות - מילוי מצד מים, ויש הסתלקות המים שזה חללות שזה אש, ותנועה בינתיים שזה רוח. אבל מצד 'הוא מקומו של עולם', אז התפיסה היא 'הוציאו מחללו של עולם', אז הבית קיבול לא חל על כלי ריקן מחזיק, אלא על כלי מלא מחזיק. זה בעצם האבחנה של קודם הצמצום.

בתפיסת נפש העליונה שהנפש למעלה ממקום וזמן, זה נקרא 'קוב"ה ואורייתא וישראל חד', תפיסת מצינו ית'. אבל בתפיסת נפש שלמטה ממקום ומזמן, זה תפיסת מצינו ית' כלי ריקן מחזיק, שהנפש צריך צמצום, חלל, כדי שהנפש יהיה לה מקום.

מצד 'הוא מקומו של עולם', אין אבחנה שהנפש צריך מקום של כלי קיבול, כלי ריקן, כדי להתקיים. שם, מדתו של הקב"ה 'כלי מלא מחזיק', שהנפש יכולה להיות במקום שלא נתחללה מקודם. זה נקרא 'הוציאו מחללו של עולם'. שם אין צורך בצמצום. זה נקרא מצינו ית'.

אז במעמקים, כל תפיסת אויר מים אש שהוא אבחנה של שלשה, מחדש תפיסה בנפש, שכל דבר צריך כלי קיבול. ומצד כך, הכח הראשון שהוא ההעדר קודם להיות - מה זה יוצר? ההעדר קודם להיות יוצר חלל, וזה תחילת הויית הדבר.

אבל בשורש היותר עליון, הרי הגר"א מונה שבעים כוחות נפש בכל דצח"מ, ובאדם יש שני כוחות נוספים שהם שכל העיוני ושכל המעשי, אבל בנפש האדם יש כח למעלה מכך. כלומר - בנפש האדם יש כח שלפני ההעדר קודם להיות, לפני המקום החללות שהיא האש. נמצא, שהנפש יכול לגעת באותו מקום פנימי שלפני ההעדר, לפני המקום של חללות - להמקום של 'הוציאו מחללו של עולם'.

(המשך השיעור בגיליון הבא.)

* זה גם התפיסה כאשר יש אור שאינה צריכה מקום לחול

מהות המידות-מים נח הקרירות שבמים ותיקונה

קרירות יסוד המים

העפר בטבעה היא יבש. זה צורת ארבעת איכויות של הארבעת היסודות. האיכות של יסוד מים הוא קור. ננסה בס"ד להתבונן מעט על הסוגיא של קור, שהיא האיכות של יסוד המים.

ידועים דברי רבותינו שהארבעת היסודות של עפר, מים, רוח, ואש יש להם איכויות שונות. יש חם, קר, לח, ויבש. האש בטבעה היא חמה. המים בטבעם קרים. הרוח בטבעם היא לחה.

בפרקים הקודמים עסקנו בהמידות רעות שהם חלקים השורשים מיסוד המים - תאווה, תענוג, חמדה, וקנאה. אבחנה נוספת שמתגלה ביסוד המים הוא האיכויות שונות של יסוד המים.

מים קרים - בצד הקדושה ובצד הקלקול

רבותנו נותנים רמז לדבר, מים קרים בגמטריא מת, וזהו טוב לעומת רע, שיש מים קרים דקדושה שהוא חיות, ויש מים קרים דקלקול שהוא מות. על עמלק נאמר "ואתה עייף וייגע ולא ירא אלוקים", כנגד המים קרים דקדושה שהוא מים קרים על נפש עייפה, בעמלק נאמר ואתה עייף וכו' ולא ירא אלוקים, מים קרים דקלקול.

בעמלק, "אשר קרך בדרך", ורש"י הביא דברי חז"ל הידועים, משל לאמבטי הרותחת שלא היה מי שהעזי לתוכה ובא אחד וקפץ לתוכה והוא נכוה אבל הוא הקיר אותה לאחרים. ולכן עמלק נקרא אשר קרך, מלשון קרירות. וא"כ יש מים קרים דקדושה, שהוא מים קרים על נפש עייפה, ויש מים קרים דקלקול, שהוא עמלק.

כמו כל כח שהקב"ה ברא בעולמו, זה לעומת זה עשה אלוקים. גם האיכות שנקראת קור יש בה אבחנה של טוב ויש בה אבחנה של רע. על הקור הטוב כתוב במשלי פרק כה, "מים קרים על נפש עייפה", ומצד כך מים נותנים חיות. וכאשר המים הם קרים, נותנים יותר חיות. לעומת זאת, קור דקלקול נאמר

מיתה מצד יסוד העפר ומיתה מצד יסוד המים

עייפה. ומה מוציאה הנפש מהעייפות שלה? מים חיים, כלומר, "מים קרים על נפש עייפה". וא"כ מים דקדושה נותנים חיות לנפש. מים דקלקול הוא שורש המות לנפש. וזה החילוק בין איכות החום לאיכות הקור. חום הוא חיות. כאשר האדם חי, הוא חם. וכאשר האדם מת, נעשה קר. הקרירות הוא שורש המות, מים קרים בגמטריא מת - והקרירות הזה הוא לא מיתה לגוף אלא מיתה לנפש. המות הנפש נקראת בלשון התורה כרת, וזה לא מות שחל בגוף אלא בנפש. (המשך השיעור בגיליון הבא.)

בראשית, "יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים". זה מים עליונים ומים תחתונים, ואומרים חז"ל שלא נאמר "כי טוב" על יום שני, כי נעשה בו מחלוקת, שבו ביום נברא גהנים. (פסחים נד.) הגוף נמצא בקבר, ואיפה נענשת הנפש? רשעים בחייהם קרויים מתים, הוא מגיע לגהנים. וא"כ שורש הגהנים נברא בהתחלקות בין מים עליונים ומים תחתונים, ומי נידון בגהנים - הגוף או הנפש? הגוף נקבר בקרקע, והנפש נידון בגהנים. העפר מביא מות לגוף, ומים (שהוא שורש גהנים) מביא מות לנפש. מי שנעשה טמא למת, מה הוא צריך לעשות? לטבול במים חיים. וזה מסלק טומאת המות ממנו. המים הוא שורש לחיים. אבל כאשר המים מתקלקלים, המים נעשה שורש למות. "מים קרים על נפש עייפה" - ומהו עייפות? אומרים חז"ל שהשינה היא אחד משישים של מות. עייפות היא נטיית אדם לשינה. כאשר האדם נוטה לשינה, הוא נוטה למות. כאשר אדם ישן, הגוף שלו ישן, וגם יש אבחנה של נפש

נעסוק בשורשי הדברים. יש מות שחלה מצד יסוד העפר. "ביום אכלך ממנו מות תמות, כי עפר אתה ואל עפר תשוב". וא"כ המות חלה מיסוד העפר. זה מות של גוף - "עפר אתה", וייצר את האדם עפר מן האדם, וזה קאי על הגוף. אבל יש גם מות שחלה מיסוד המים. וזה מות שחלה על הנפש. "שמא תגלו למקום מים הרעים". בבחינת מה, זה נקרא מים מרים. המים הביאו מיתתו של משה רבינו, שתחילת משה היה "כי מן המים משיתיהו", הוא ניצול ממות שעל ידי המים, שהשליכו אותו ליאור. והיכן נקנסה עליו מיתה - "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני בישראל במי מריבה". משה בא מן המים ומת מכח המים, תחילתו במים וסופו במים. וא"כ תחילת משה והצלתו של משה מן המים מגלה המים של חיות, אבל המים הרעים של מות מתגלה במיתתו של משה. אלו הם שני קצוות של מים. מות שחלה בנפש הוא מות שחלה מצד יסוד המים. שורש המחלוקת הרע הקיימת בבריאה הוא ביום שני דמעשה

מהות המידות 035 מים קור
מספר שיעור בקול הלשון 1130905

מבחן להערכה עצמית

חלק א'

יסוד הרוח מול יסוד העפר חסר מנוחה מול סבלני

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה ראשונה -

אתה יושב במרפאה ומחכה לתורך אצל הרופא. האם אתה...
(א) מסתכל על השעון, ואז על דלת החדר של הרופא
- אולי מישוה יוצא בדיוק עכשיו? לא?... אתה חוזר לשעון -
מחשבן כמה דקות כבר עברו מהשעה שנקבעה לתור... נו, הם
יוצאים כבר?... ושוב לדלת... אתה פותח ספר אבל אחרי דקה
מגלה שהראש שלך אינו מרוכז... אתה סוגר אותו ומתקשר
ל"קול הלשון" בתקווה שתוכל לפחות להקשיב לאיזה שיעור
בינתיים... אבל אחרי שתי דקות אתה מגלה שגם לזה אין לך

מספיק ריכוז... אתה יושב על קוצים... העיניים שלך נעות כל
הזמן מהשעון לדלת של הרופא וחזור...

(ב) מיד מוציא את הספר שהבאת בכיס ומתחיל לחזור
על מה שלמדת בבוקר. אתה פחות או יותר מתנתק מהסביבה
ונכנס ראשך ורובך לתוך הסוגיה. אתה רגוע שכשיהיה התור
שלך, כבר תשמע את הקולות ותוכל להיכנס בזמן. בינתיים,
חבל על הזמן, אתה תנצל את הדקות האלו למטרה נעלה.

- סיטואציה שנייה -

לפנינו אתה מגיע לסוף ארוחת הצהריים. זאת אומרת, סיימת
את האוכל שהיה על הצלחת ונשאר לך רק לברך ולפנות את
המקום שלך. האם אתה...

(א) קם מיד ליטול מים אחרונים ומביא ברכון בדרך חזרה.
אתה מברך, מחזיר את הברכון למקומו, ומפנה את כלי האוכל
שלך מהשולחן. תוך שלש דקות, כבר עברת לתפקיד הבא,
אתה עומד ליד הכיור עם כרית מסובנת ביד, ומתחיל לשטוף
את הכלים... ומיד כשתסיים איתם וכולם יהיו נקיים במתקן
היבוש, אתה כבר יודע מהו התפקיד הבא...

(ב) לוקח איזה ספר שישב לידך ומתחיל לדפדף... לא
בגלל שהספר מאוד מעניין, לאו דווקא. יותר מדויק - אתה
לא באמת באמת מעוניין בספר, רק קשה לך לסיים כבר את
הארוחה ולהמשיך הלאה... אתה רוצה עדיין לשבת עוד קצת...
עוד כמה דקות ליד השולחן לפני שאתה נכנס עוד פעם למירוצ'
של היום... אחרי דקה אתה מניח את הספר וחושב אולי לעשות
איזו שיחת טלפון לחבר, או אולי לדבר עם בני המשפחה...
או אולי לאכול עוד קצת... העיקר - לא לקום כזה מהר... רק
התיישבת לפני 12 דקות... חבל לסיים את הארוחה כזה מהר...

צורת אדם

יום שלישי ט' אלול תשפ"ה
רח' הרב בלוי 33 ירושלים
20:30

הנושא הכללי הוא: העין
השיעור הבא יעסוק: בגוונים שבעין

מבחן להערכה עצמית

חלק ב' - רוח מול עפר חסר מנוחה \ סבלני

התשובה ניתנת לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים 1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, ו-10 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

הקדמה: במדור זה, אנחנו מנסים לתת כל שבוע זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את

יסוד העפר

סבלני

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

יסוד הרוח

חסר מנוחה

לשלב הבא. והיפוכה היא ה"חסר מנוחה", ששורשה מכח הרצון של האדם להתקדם לשלב הבא, או לנוע ולא לשבת במקום, שמגיע מיסוד הרוח. מקומה של מידה זו היא כאשר האפשרות כן בידי האדם להתקדם לשלב הבא, אלא שכבידות הגוף עלולה לעכב את ההתקדמות שלו. כזה הוא בסיפור של הנהגת האדם אחרי סעודתו, וכאן זה המקום להשתמש ב"חסר המנוחה" של הנפש שרוצה כל הזמן להתקדם, ולהיות בגדר "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב".

ניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. כמו בשבועות הקודמים, נסינו להבחין בין השימוש הטוב והמאוזן שבשני המידות, לבין השימוש הלא נכון ובלתי מאוזן שבהם. מידת הסבלנות של יסוד העפר מקומה כאשר האדם צריך לעבור תהליך שאורך זמן או שיקח כמה שלבים, שע"י מידת הסבלנות האדם יוכל למקד ולקבוע את עצמו בשלב הנוכחי, מבלי להילחץ מכל מה שעדיין צריך לבוא אח"כ. כזה הוא הסיפור הראשון של ההמתנה לרופא, שם הסבלנות היא מעלה, כיון שכרגע בין כך א"א לו להתקדם

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

"סדרת" דע את

קול השון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 « 4» 12

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

10

תורה, גמרא, שו"ע

11

בלבביפדיה

מחשבה/עבודת ה

12

אוצר אותיות

13

צורת אדם

14

ליקוט

צורת אדם ועבודתו

15

עבודת הנפש

לפי עשר הספירות

לשון השלחן ערוך - סעיף א אין לדבר בין תפלה לנפילת אפים.

מה גדר הפסק

שבוע שעבר כתבנו על הנידון בפוסקים לגבי מי שעבר והפסיק, האם הוא עדיין נופל על פניו. והנה, עוד נידון שדנו בו הפוסקים הוא בדברי המג"א, שהקשה ב' קושיות ממקומות אחרים שנראה שמותר לדבר לפני תחנון, א' מדברי הרי"ף "מיבעי ליה לאיניש דלא לאשתעווי מכי מתחיל ב"ש עד דמסיים י"ח" (הובאו בטור אורח חיים סימן נא), דמשמע שאחר שמונה עשרה מותר גם לפני תחנון. וב' ממה שהזהירו על הדיבור בשעת חזרת הש"ץ מדין שמפריע לשמיעת חזרת הש"ץ, משמע שלולי כן היה מותר לדבר. ותירץ המג"א וז"ל, "דוקא כשמפסיק ועוסק לדבר דברי אחרים אסור, אבל שיחה בעלמא לית לן בה". וכן פסק במשנ"ב ס"ק א' כלשון המג"א, וציין בשעה"צ למג"א.

אולם, כבר העירו אחרוני זמנינו מלשון הריטב"א בב"מ שם, הובא בשיטה מקובצת, וז"ל, "לא שבקת ליה למיפל על אנפיה, תמיהא מילתא היאך אפשר שלא תזוז ממנו כל היום, ומכאן מביא ראיה רבינו שאסור להפסיק בשיחה ובדברים אחרים שאינם של תפלה בין תפלה לנפילת אפים", הרי שאסר גם שיחה.

יישוב קושיות המג"א

והנה, כבר ביארנו שבוע שעבר שנראה שיש ב' מדרגות של הפסק בין תחנון לשמונה עשרה: לכתחילה גדר הדבר הוא שצריכים "חיבור והמשך" בין שמונה עשרה לתחנון, ולכן לכתחילה אין להפסיק ביניהם כלל, אבל בדיעבד החיבור בין שמונה עשרה לתחנון אינו מעכב, רק שצריכים שלא יהיה "ניתוק" ביניהם. וביארנו שממבט ארבעת היסודות, הכח של "חיבור והמשך" שייך ליסוד המים המחבר, וכח של "ניתוק" והפסק שייך ליסוד האש המפריד.

ולפ"ז לכאורה אפשר לתרץ קושיות המג"א גם לפי מה שהביאו אחרוני זמנינו מדברי הריטב"א שגם שיחה בעלמא כלול בדין שלא להפסיק בין שמונה עשרה לתחנון לכתחילה [ודלא כפסק המשנ"ב]. שהרי כיון שלפי דברינו שיחה קצרה רק פוגמת בתועלת התחנון לכתחילה, אבל לא מפסידה את התחנון לגמרי אא"כ הסיח את דעתו לגמרי, לכן לא הדגיש

א ועצם החילוק הזה של ב' מדרגות של הפסק מצינו הרבה פעמים, שיש הפסק של "העדר חיבור" - יסוד המים, והפסק של "ניתוק והיסח הדעת" - יסוד האש. למשל, בין ברכה לאכילה אסור להגיד אפילו מילה אחת, כי שם צריכים חיבור בין הברכה לאכילה, משא"כ באמצע אכילתו שיחה לא מפסיקה, ושם רק היסח הדעת גמור מחייב בברכה חדשה.

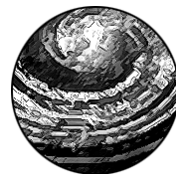
משפ' אליאס
רח' קדמן 4
לפרטים
050.418.0306

שיעור שבועי חולון
אנציקלופדיה
מחשבה
יום ד' 20:30

רח' הרב בלוי 33
לפרטים
052.763.8588
שיעור עץ חיים 21:05

שיעור שבועי ירושלים
אנציקלופדיה
עבודת ה'
יום ה' 20:30 בדיוק

ספרי מורנו הרב שליט"א

פירוש 'בלבבי משכן אבנה' על הספה"ק

מסילת ישרים (ג' כרכים)

דרך ה' - חלק א' אָזל

נפש החיים שער ד'

בעל שם טוב על התורה עם ספר 'להב אש'

ספרים וקונטרסים נוספים

ספר קול דממה דקה אָזל

בלבבי משכן אבנה - הכנה לשבת קודש אָזל

שאלות ותשובות - שאל לבי תשע"ח-תשע"ט

קונטרס וחי לעולם

תורת הרמז - על סדר הפרשיות אָזל

ספר ההתבודדות

עם פירוש על המספיק לעובדי ה' - פרק ההתבודדות

ספר עולם ברור

פני הלב עולמה הפנימי של אישה בימינו

פנימיות התורה

פירוש בלבבי משכן אבנה על פתחי שערים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על עץ חיים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על רחובות הנהר אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על קל"ח פתחי חכמה אָזל

ספרים מתורגמים

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לאידיש אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לצרפתית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לספרדית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה א - בתרגום לרוסית אָזל

סדרת בלבבי משכן אבנה

בלבבי משכן אבנה - ט' חלקים

בלבבי משכן אבנה על מועדי השנה (ב' כרכים)

בלבבי משכן אבנה על התורה - תשס"ו (ב' כרכים) אָזל

סדרת "דע את"

דע את עצמך - הכרת הנפש

דע את נפשך - בנין כוחות הנפש

דע את הרגשותיך - עולם ההרגשה

דע את מחשבותיך - עולם המחשבה

דע את דמיוןך - עולם הדמיון

דע את נשמתך - גילוי הנשמה

דע את הויתך - גילוי הוית הנפש

דע את מנוחתך - מנוחת הנפש

דע את גאולתך - גאולת הנפש הפרטית

דע את ביתך - בנין הבית היהודי

דע את ילדיך - חינוך ילדים

דע את תורתך - דרכי לימוד

דע את ביטחונך - ביאור דרכי הבטחון והשגתו

דע את חלקך ותן חלקנו

סדרת ארבעת היסודות

דע את מידותיך - מהות המידות - יסוד העפר אָזל

הכרה עצמית והעצמת הנפש

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח הריכוז

ארבעת היסודות - יסוד המים - תיקון כח התאווה

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח הכעס

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח העצבות

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח השמחה

Building A Sanctuary In The Heart, Vol. 1-2

Getting To Know Your Self

Getting To Know Your Soul

Getting To Know Your Feelings

Getting Ready For Your Redemption

Getting To Love Your People

Getting To Know Your Home

Bilvavi – On The Path (Mesilas Yesarim)

Bilvavi – On The Holy Days

Bilvavi – On The Parsha (Bereishis-Shemos)

Bilvavi – On The Parsha (Vayikra-Devarim)

Building Yourself (Gateway to Actualizing Your Potential)

Gateways To Hashem (For Today's Jewish Woman)

Gateways to Revealing Hashem in Our Lives

Serenity (Developing Inner Calm in a Chaotic World)